

ÅRETS FUGL I FRITT FALL?

FOTO: TOM SCHANDY/SAMFOTO.NO

**TRUEDE
ARTER**

Fuglekikkere over hele landet er i gang med å kartlegge den norske bestanden av sandsvale. Ødeleggelse av fuglenes områder i Norge og Afrika, der den overvintrer, har trolig ført til en kraftig tilbakegang i den norske bestanden. Nå skal tallene på bordet.

HULEBOER MED

→ I Storbritannia og Sverige går sandsvalene kraftig tilbake. Nå frykter Norsk Ornitologisk Forening at det samme er i ferd med å skje i Norge. Derfor er sandsvalen årets fugl.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

FOTO: SERGEJ JELISEJEV

Fakta

Sandsvale (*Riparia riparia*)

- Status: lite kjent, trolig stor nedgang i bestanden
- Kraftig nedgang i Sverige og Storbritannia
- Utbredelse i Norge: hele landet
- Bestandsanslag: 50 000 – 250 000 par (svært usikkert)
- Trekker til Afrika sør for Sahara
- Lengde: 12-15 cm
- Vingspenn: 27-29 cm
- Alder: 9 år
- Føde: insekter
- Hekking: reirhule i skrent, 4-6 egg, begge kjønn ruger

Kilde: Dyr i Norges natur - Fugler, Bertmark Norge 2004

01

TRUETE
ARTER

— Vi er bekymret for sandsvalen. Bestandene i våre naboland har gått kraftig tilbake. Trolig gjelder det Norge også. Dessverre har vi altfor liten kunnskap om fuglen, sier Ingar Jostein Øien i Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Han forteller at sandsvalen er blitt stemoderlig behandlet i en årrekke, men nå ønsker NOF å gjøre noe med saken. Sandsvalen er valgt som årets fugl, og fuglekikkere over hele landet er sendt ut for å telle.

— Et av tiltakene blir å kartlegge bestanden. Vi har bedt fylkes- og lokallag om å rapportere inn lokaliteter med sandsvaler, sier Øien.

90 PROSENT BORTE I STORBRIANNIA

Resultatet blir sannsynligvis ikke oppløftende. I Sverige anslo man bestanden til mellom 100 000 og 200 000 par. Etter at Sveriges Ornitologiska Förening i 2003 gjorde tellinger viste det seg at fuglen hadde gått kraftig tilbake tilbake.

— Urovekkende nok ble bestanden taksert til maksimum 74 000 par. Også i Storbritannia har sandsvalen hatt en kraftig reduksjon. I flere områder er bestanden redusert med mer enn 90 prosent. Fortsetter den trenden, står sandsvalen i fare for å bli utryddet der, sier Øien.

I Norge varierer bestandsanslagene fra 50 000 til 250 000 par. Det dreier seg i beste fall om kvalifisert gjetning.

PÅ SVALETELLING I STEINBRUDD

Natur & miljø tar NOFs oppfordring alvorlig, og en fin forsommerkveld begir vi oss til et steinbrudd i Kobbervikdalen utenfor Drammen for å telle fugl. Vi kommer inn i steinbruddet fra oversiden og klatrer ned en skrent før vi følger en anleggsvei til nedre del av området. Det har vært drevet steinbrudd og pukverk her siden 1980-tallet. Gjennom årenes løp har man sprengt, knust og gravd seg inn i åsen. Ser du Nordbykollen fra avstand, lyser steinbruddet som et stort åpent sår i den skogkledde åssiden. I skogene her trives rådyr, rev, elg og hare, og fuglelivet er rikt, men i steinbruddet kan de ikke leve. Det har ikke manglet på klager fra naboer og miljøorganisasjoner. Men der noen planter og dyr må vike, dannes det leveområder for andre. Det ville ikke vært sandsvaler her hvis det ikke var for steinbruddet. Mennesket og maskinene gir fuglene beskyttelse mot predatorer og eggrovne. Samtidig er maskinene en av de største truslene mot sandsvalene i Norge.

BULLDOSER ØDELA KOLONI

— Hvert år blir sandsvalekolonier ødelagt av maskinførere som ikke tar hensyn. Jeg kjenner til ett tilfelle der en sandsvalekoloni hadde slått seg ned på en byggeplass, der Avinor skulle lage en parkeringsplass. Vi informerte utbygger og badem ta hensyn til svalene, men de brød seg ikke. En dag fant vi stedet ødelagt. Noen hadde kjørt en bulldoser gjennom sandhaugen. Fuglene ga

SANS FOR SAND

likevel ikke opp og greide å etablere en ny koloni i samme området. Dessverre rakk vi ikke å informere før den også ble ødelagt, forteller Øien.

Vi setter oss et lite stykke unna, med god utsikt over hulene. Svalekolonien har gravd ut 40-50 hull øverst i en bratt sandvegg, som danner et halvmåneformet krater. Ti-femten svaler sirkler i luften. De er fantastiske flygere, gjør brå svinger og kast, og er ikke redde for å sneie oss på et par meters avstand. De kan minne om små jagerfly, bare mye mer elegante og smidige. Kolonien gjør denne steinørkenen levende. Plutselig er de bare borte, og steinbruddet virker med ett dødt og forlatt. Et par minutter senere er de tilbake, som ingenstedsfra. Det ser ut som de leker. Så oppdager vi at de flyr etter hverandre, to og to, noen ganger tre. De holder følge ganske lenge. Av og til forsvinner en svale inn i en av hulene. Ganske snart følger følgefuglen etter. En liten stund senere er de på vingene igjen, og jakten fortsetter. Det er hekketid, og kampen om hunnene og de beste reirhulene er i gang.

I 2001 ble det observert 40 sandsvaler i dette steinbruddet. Da vi besøkte stedet kom vi ikke lenger enn til femten.

FÆRRE OVERLEVER OVERVINTRINGEN

— Sandsvalen trekker til Afrika sør for Sahara, og nedgangen i Europa skyldes trolig at færre overlever overvintringen. Befolkningen vokser, og det er et stort press på områdene der nede. Våtmarker blir dyrket opp, og naturområder blir utbygget,

forteller Øien.

Sandsvaler hekker i sandbakker, elvemeler og grustak. De er avhengig av rette sandvegger, hvor de graver ut huler. Hulene kan være opptil én meter dype. Sandsvale lever i kolonier.

Nå ønsker NOF å informere alle sand- og grustak hvor det blir funnet sandsvaler, slik at de kan ta hensyn til fuglene i hekketiden.

— Vi tror folk kommer til å ta hensyn, hvis de vet om koloniene. Det er ofte ikke annet enn litt informasjon til maskinfører eller driftsansvarlig ved et sandtak som skal til for å forhindre at sandsvalekolonier blir ødelagt av maskiner. Det er viktig at koloniene får være i fred i mai, juni og juli, sier Øien.

01: Sandsvalebestandene er redusert med over 90 prosent flere steder i Storbritannia. Nå frykter Norsk Ornitologisk Forening at noe lignende kan skje i Norge.

FOTO: AXEL STRAUSS

02: I steinbruddet i Kobbervikdalen utenfor Drammen lever en koloni sandsvaler. Natur & miljø telte cirka 15 fugler og 40-50 reirhull.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN